

СЕКЦІЯ 3 ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 338.631.1

Амірханян Г.Г.
*аспірант кафедри економіки та міжнародних економічних відносин
Миколаївського національного університету
імені В.О. Сухомлинського*

ВИРОБНИЧЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ: СУТНІСНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ

INDUSTRIAL MAINTENANCE AGRICULTURE: NATURE AND FUNCTIONAL ANALYSIS

АНОТАЦІЯ

В статті доведено, що виробниче обслуговування є характерною особливістю будь-якої природної системи різного рівня. Функції, що виконуються елементами виробничого обслуговування є одним з базових елементів конкурентоспроможності. Метою нашого дослідження стало визначення сутності та функцій поняття виробниче обслуговування аграрного сектору. Ми дотримуємося думку, що виробниче обслуговування аграрного сектору є базовим елементом виробничої інфраструктури, яка формується через систему надання послуг, що спрямовані на відновлення та зростання споживчої вартості, предметів і засобів праці, необхідних для повноцінного здійснення технологічних операцій у процесі виробництва аграрної продукції.

Ключові слова: аграрний сектор, виробниче обслуговування, сервіс, інфраструктура, виробнича інфраструктура.

АННОТАЦИЯ

В статье доказано, что производственное обслуживание является характерной особенностью любой природной системы разного уровня. Функции, выполняемые элементами производственного обслуживания являются одними из базовых элементов конкурентоспособности. Целью нашего исследования стало определение сущности и функций понятие производственное обслуживание аграрного сектора. Мы придерживаемся мнения, что производственное обслуживание аграрного сектора является базовым элементом производственной инфраструктуры, формируется через систему предоставления услуг, направленных на восстановление и рост потребительской стоимости, предметов и средств труда, необходимых для полноценного осуществления технологических операций в процессе производства аграрной продукции.

Ключевые слова: аграрный сектор, производственное обслуживание, сервис, инфраструктура, производственная инфраструктура.

ANNOTATION

The article proved that service production is a characteristic feature of any natural system at various levels. The functions performed by the elements of the production service is one of the basic elements of competitiveness. The aim of our study was to determine the nature and functions of the service concept of production agriculture. We hold the view that the agricultural sector production service is a basic element of industrial infrastructure, which is formed through provision of services aimed at the recovery and growth of consumer value, objects and means of labor required for the full implementation of manufacturing operations in the production of agricultural products.

Keywords: agricultural sector, industrial maintenance, service, infrastructure, industrial infrastructure.

Постановка проблеми. Виробниче обслуговування є характерною особливістю будь-якої природної системи різного рівня. Відповідно важливе значення має формування системи виробничого обслуговування на різних рівнях - підприємство, галузь, регіон.

Функції, що виконуються елементами виробничого обслуговування є одним з базових елементів конкурентоспроможності. Цільова орієнтація її діяльності полягає не в збільшенні об'єму виконуваних послуг, а в забезпеченні через послуги, що надаються, ефективності основного виробничого процесу.

В умовах кризових явищ навантаження на виробничу інфраструктуру лише збільшується, функції її ускладнюються, з'являються нові форми інфраструктурної діяльності, відповідно дослідження функціональної сутності виробничого обслуговування набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику розвитку виробничого обслуговування в аграрній сфері висвітлювали в своїх роботах: П. Беленький, Б. Данилишин, М. Бутко, В. Красовський, Б. Краснопольський, Л. Кормаков, А. Кузнецова, Т. Стройко, С. Носова, Т. Осташко, М. Хорунжий, Л. Чернюк, І. Чернявський, Ю. Юдін.

Метою нашого дослідження стало визначення сутності та функцій поняття виробниче обслуговування аграрного сектору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливим аспектом дослідження є чітке визначення та розмежування понять виробнича інфраструктура аграрного сектору та виробниче обслуговування. Але витоки цих понять сформовані в теорії інфраструктури. Переважна частина досліджень з теорії інфраструктури з'явилася в кінці 60-х – на початку 70-х років ХХ ст. Серед них слід відзначити роботи Р. Йохімсона, Ж. Штолера, В. Михальського, Д. Кларка, А. Маршала, А. Хіршмана та інших вчених-економістів. У них досліджується сут-

теве розширення меж поняття інфраструктура, яка охоплює не тільки галузі транспорту, зв'язку та матеріально-технічного забезпечення, а й невиробничу галузь. Згідно з цією теорією інфраструктура охоплює всі суспільні послуги, без яких функціонування виробництва неможливе. Відповідно ми вважаємо поняття виробничої інфраструктури більш широкою категорією, основною складовою якої являється система виробничого обслуговування.

Інфраструктура є прямим фактором стимулювання економічного зростання в аграрному секторі відповідно показники, що характеризують економічне зростання в національній економіці загалом, чи в її окремих галузях можуть опосередковано характеризувати і ступінь розвитку інфраструктури. Прогресуючий розвиток виробничої інфраструктури зумовлює економічне зростання в національному та галузевому масштабі забезпечуючи сталий розвиток економіки. Гіпотетично динаміка зростання реального обсягу валового національного продукту, національного доходу в розрахунку на душу населення можуть ілюструвати і рівень розвитку національної інфраструктури. Зокрема, Т.В. Стройко вважає, що інфраструктура агропродовольчої сфери є єдиною цілісною системою, що має прямий вплив на ефективність діяльності системи вищого порядку «агропродовольчої сфери» та економіки в цілому [1, с. 68].

Ефективність функціонування виробничого інфраструктурного комплексу та її пропускна спроможність як сфери обігу різних частин виробленого суспільного продукту, у свою чергу, обумовлюється розвитком національної економіки, закріпленими за її галузями і господарськими системами (стан матеріально-технічної бази, ступінь забезпеченості робочою силою необхідного рівня кваліфікації, працездатності і соціальної активності); якістю та ефективністю управління національною економікою [2, с. 107].

Виробнича інфраструктура має деякі відмінні риси: матеріально-речовинні продукти, створювані в ній, споживаються всередині базисних галузей, які вона обслуговує. Послуги й матеріально-речовинні продукти, що надаються та створюються в галузях виробничої інфраструктури, мають допоміжний, обслуговуючий характер [3, с. 12].

Ми не в повній мірі підтримуємо позицію К.А. Андрюшенко, який вважає що доцільно виділяти два поняття: виробничий інфраструктурний комплекс і система виробничого обслуговування. На його думку до першого належать об'єкти, функціональним призначенням яких є створення сприятливих умов для здійснення процесу суспільного відтворення шляхом звернення матеріальних благ (засобів виробництва), тобто їх транспортування, накопичення, зберігання і реалізація.

Друге поняття – система виробничого обслуговування – більш широкого плану. Вона призначена для створення сприятливих умов

постійного відновлення процесу виробництва найбільш раціональним чином і охоплює, крім елементів сфери обігу, також елементи які виробляють сфери (капітальний ремонт, автосервіс тощо) [4, с. 31].

На нашу думку не доцільно розширювати понятійний апарат в цій сфері, і краще розділяти категорії виробнича інфраструктура та система виробничого обслуговування.

Деякі автори вважають, що виробнича інфраструктура – це комплекс галузей господарства, які обслуговують сферу матеріального виробництва. Йдеться насамперед про вантажний транспорт, шосейні дороги, канали, водосховища, порти, мости, аеропорти, склади, енергетичне господарство, залізничний транспорт, зв'язок, водозабезпечення і каналізацію, інформаційне забезпечення виробництва та інше. У галузях виробничої інфраструктури безпосередньо не створюється ні сукупний суспільний продукт, ні національний дохід в єдності їх натурально-речової вартісної форми, але без них процес суспільного виробництва не можливий [5, с. 22].

Виробнича інфраструктура в просторовому вимірі включає в себе сукупність служб, галузей, що забезпечують безперервний виробничий процес як у рамках окремих підприємств, так і в складі регіональних господарських систем. Більшість авторів під виробничою інфраструктурою розуміють зовнішні умови виробництва, хоча до них можна віднести і природні та глобалізаційні чинники. Деякі дослідники при цьому, користуючись семантичними ознаками, включають до складу виробничої інфраструктури все, що знаходиться за межами сфери виробництва [6].

Р. Нуркс у складі інфраструктури виділяє виробничі послуги й послуги, пов'язані з обслуговуванням людини. До виробничих – відносить транспорт, енергетичне й водне постачання. До послуг, пов'язаних з людиною, – спорудження для відпочинку, охорони здоров'я, юридичні установи й ін. [7, с. 36].

Виробнича інфраструктура промислового підприємства є системоутворювальним елементом виробництва, що сприяє виробничій діяльності підприємства шляхом надання виробничих послуг. Виробнича інфраструктура підприємства становить складову частину виробництва, яка має підпорядкований, допоміжний характер та забезпечує нормальну діяльність підприємства в цілому, сприяє її ефективності [8, с. 10].

Конкретними завданнями виробничої інфраструктури підприємства є:

- запобігання можливих відхилень ходу виробничого процесу від заданого;
- створення умов для реалізації переваг спеціалізованої організації основного виробництва;
- функціонування на основі технологічної, організаційної, техніко-економічної відповідності основного й допоміжного виробництв;
- забезпечення випуску продукції заданої якості при фіксованому обсязі ресурсів або

заданого обсягу продукції при мінімумі витрачених ресурсів;

- забезпечення гнучкості основного виробництва при зміні номенклатури продукції, що випускається.

Л.Ф. Кормаков, на наш погляд, досить точно дав визначення виробничим послугам. За його тлумаченням виробничі послуги – це корисна праця у виробничій сфері АПК, яка виконується силами та засобами сервісного підприємства для сільськогосподарських товаровиробників та інших учасників агропромислового виробництва. Ринок АПК – це сукупність юридично та економічно відособлених виробників та споживачів таких послуг, необхідних інфраструктурних підрозділів, які взаємодіють у межах визначеної території з приводу купівлі-продажу послуг [9].

Ринок виробничих послуг забезпечує задоволення попиту на ремонтне обслуговування машинно-тракторного парку й тваринницького устаткування; агротехнічні, зооветеринарні, транспортні, енергетичні послуги; платні послуги з підготовки кадрів, послуги наукових установ, консультаційних фірм, служб ринкової й науково-технічної інформації на всіх стадіях. Послуги, що надаються на стадії виробництва, і є власне виробничим обслуговуванням, а підприємства й організації, зайняті в цьому процесі, у сукупності утворюють систему виробничих послуг.

Ми дотримуємося думку, що виробниче обслуговування аграрного сектора є базовим елементом виробничої інфраструктури, яка формується через систему надання послуг, що спрямовані на відновлення та зростання споживчої вартості, предметів і засобів праці, необхідних для повноцінного здійснення техноло-

гічних операцій у процесі виробництва аграрної продукції. Склад виробничої інфраструктури представлено на рис. 1.

Таким чином, здійснення виробничого обслуговування сільських господарств можливо шляхом:

- самообслуговування;
- передачею визначення способу обслуговування користувачеві засобів виробництва у випадку, якщо власник і користувач різні особи;
- користування послугами представників засобів виробництва або їхніх посередників, якщо це обумовлюється умовами продажу;
- укладення угод зі сторонніми юридичними й фізичними особами.

Стосовно механізму регулювання діяльності підприємств виробничого обслуговування, слід зазначити, що історично сервісні підприємства були орієнтовані на обслуговування колгоспів і радгоспів у відповідності зі своєю спеціалізацією. Але пізніше сформована виробнича база обслуговуючих підприємств, маючи значний рівень універсальності, сприяла тому, що ці підприємства почали виконувати роботи не тільки для сільськогосподарських товаровиробників, але й для інших підприємств агропродовольчої сфери.

Територіальна розпорошеність, на якій здійснюється сільськогосподарське виробництво, також накладає свій відбиток на його сервісне обслуговування. У такій ситуації для організації останнього необхідно нерідко далеко доставляти засоби виробництва, матеріальні ресурси, робочу силу на відповідні пункти обслуговування. А це не тільки збільшує транспортні витрати при сервісному обслуговуванні, але іноді унеможливорює або

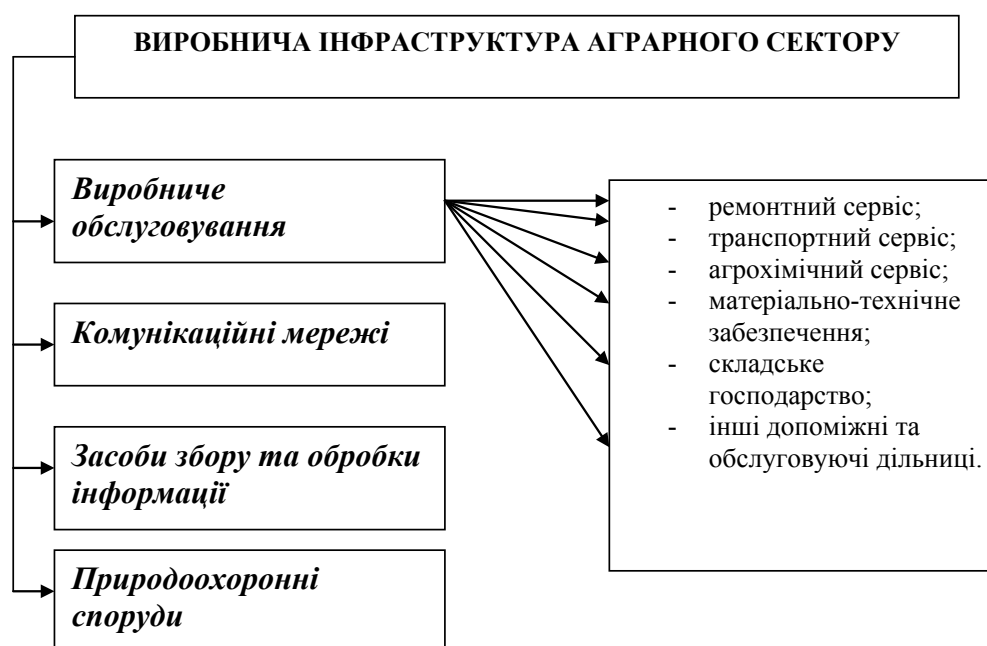

Рис. 1. Склад виробничої інфраструктури аграрного сектора

робить економічно недоцільним переміщення засобів виробництва і робочої сили. Тому агропідприємства сервісного напрямку найчастіше розташовуються на території свого адміністративного району [10, с. 38].

Висновки. В аграрному виробництві товаровиробники зацікавлені у виконанні максимально можливих обсягів виробничих операцій, але специфічні операції для яких необхідні відповідні засоби виробництва та персонал, що володіє необхідними вміннями та навичками завжди будуть передаватися підприємствам обслуговуючого напрямку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Стройко Т.В. Інвестиційна привабливість виробничої інфраструктури агропродовольчої сфери / Л.В. Дейнеко, Т.В. Стройко // Економіка і прогнозування. – 2012. – № 4. – С. 68–77.
2. Біль Д. Інфраструктура як інструмент політики національного та регіонального розвитку Європейського Союзу та України / Дітер Біль // Україна на шляху до Європи / [за ред. Л. Хоффмана, Ф. Мьоллерс. / пер. з англ. А. Гур'янової]. – К.: Вид-во «Фенікс», 2001. – С. 105–111.
3. Бутко М. Еволюційні погляди на модернізацію різних ієрархічних рівнів виробничої інфраструктури / М. Бутко, І. Сидоренко // Економіст. – 2013. – № 3. – С. 11-14.
4. Андрющенко К.А. Місце виробничого інфраструктурного комплексу в національній економіці / К. А. Андрющенко // Інвестиції: практика та досвід № 6/2014, с. 31-37.
5. Белов М. А. Управління виробничою інфраструктурою: навчальний посібник // М.А. Белов, О .В. Антоненць. – К.: КНЕУ, 1997. – 208 с.
6. Сокотенюк С. М. Стан та перспективи розвитку виробничої інфраструктури України / С. М. Сокотенюк [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=939>
7. Назаров В.Г. Організація агросервісу сільськогосподарських підприємств і фермерських господарств // Економіка АПК. – № 3. – 2007. – С. 34–39.
8. Уваров А.В. Вспомогательное производства: интенсификация и эффективность / Уваров А. В., Уваров С. А. Цитовский Э.А. – Л.: Изд-во ЛФЭИ, 1991. – 138 с.
9. Кормаков Л.Ф. Рынок производственных услуг АПК: Состояние, формирование, регулирование / Л.Ф. Кормаков. – М.: ВНИИЭТУСХ, 1994. – 56 с.
10. Міщенко Д.А. Сутність виробничого обслуговування й напрями його розвитку для підприємств / Д.А. Міщенко // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 24. – С. 38-40.